

LITTERATUR

Bodil Ejrnæs och Lone Fatum (red), *Skriftbrug, autoritet og pseudepigrafi*, Forum for Bibelsk Eksegese 16 (Köpenhamn: Museum Tusulanums Forlag, 2010), 169 sid.

Band 16 i den danska exegetiska serien Forum for Bibelsk Exegese är precis som de flesta tidigare volymerna ett samlingsarbete. Boken innehåller åtta artiklar som har sin huvudsakliga upprinnelse i två forskningsprojekt vid Köpenhamns universitet. Artiklarna knyter inte an till varandra men väl till volymens titel. De fyra första artiklarna berör på olika sätt Qumranskrifterna. Søren Holst skriver om Henok som mottagare av uppenbarelser och förmedlare mellan himmel och jord i en arameisk skrift funnen i Qumran. Han kommer i sammanhanget också in på skrivkonsten och dess uppkomst. Jesper Høgenhaven behandlar också han en text från Qumran, i detta fall 4QMMT, och visar att dess brevform är en del av dess auktoritet.

Den tredje artikeln är författad av Trine Bjørnung Hasselbalch och handlar om skriftbruket i Habackukskommentaren från Qumran. Inte minst rättfärdighetens lärare och hans dubbla roll som Mose efterträdare och Jesajas förlängning framhävs. Det fjärde bidraget – av Bodil Ejrnæs – behandlar Psalmrullen från Qumran. Den David som tydliggörs i Psalmrullen är inte i första hand psalmdiktaren utan vishetsläraren.

I volymens femte bidrag tecknar Finn Damgaard ett porträtt av Mose med hjälp av Filons De Vita Mosis. Mose framställs som förebild för att stärka gemenskapen bland judarna i Alexandria, och Filon gör medvetet bruk av den gammaltestamentliga Exodusskildringen för att styrka sina politiska motiv.

De tre återstående artiklarna anknyter alla på olika sätt till Nya testamentet. Jesper Tang Nielsen skriver om älsklingslärjungen i Johannesevangeliet. Han uppfattar honom som en utslutande narrativ figur utan historisk koppling. Geert Hallböck behandlar Kolosserbrevet som pseudopaulinsk skrift, och i den sista artikeln bearbetar Lone Fatum bilden av Paulus i de äkta paulusbreven, de så kallade pseudepigrafiska paulusbreven och Apostlagärningarna.

Allt som allt är det en innehållsrik skrift som på flera sätt utmanar tankar och föreställningar. Det är inte svårt att hitta ställen att nicka instämmande till och inte heller särskilt svårt att finna passager att sätta frågetecken inför. Här ska jag dock nöja mig med att kort kommentera två av artiklarna.

Den första är Tang Nielsens om älsklingslärjungen i Johannesevangeliet. Att som Tang Nielsen helt räkna bort det historiska förefaller inte bara onödigt utan också oärligt mot den johanneiska texten. Att älsklingslärjungens identitet är omdiskuterad är en sak, men att helt avfärda honom som historisk figur är en annan. Det är nog symptomatiskt att Samuel Byrskogs

och Richard Bauckhams böcker saknas i litteraturen till artikeln.

Den andra artikeln jag vill fästa uppmärksamheten på är Hallböcks om Kolosserbrevet. Det är en på många sätt insiktsfull och balanserad artikel. Även om jag inte delar alla Hallböcks slutsatser, pekar han på under vilka omständigheter en text som av många uppfattas som pseudepigrafisk ändå har kommit med i kanon och till och med motiverar sin plats där. Till alla artiklar finns noter – med ett undantag – och litteraturangivelser.

LarsOlov Eriksson
Docent, Uppsala

AVHANDLINGSRESUMÉER

Viktor Aldrin, Göteborgs universitet, *The Prayer Life of Peasant Communities in Late Medieval Sweden: A Contrast of Ideals and Practices*, Reviderad utgåva, Lewiston; Queenston; Lampeter: The Edwin Mellen Press, 2011.

Avhandlingens syfte har varit att identifiera, beskriva och förklara bedjande i senmedeltida bondesamhällen i den svenska kyrkoprovinsen. Fyra aspekter har undersökts utifrån perspektiven ideal och praktiker: bönenormer, fromt bedjande, bedjande i stunder av nöd samt bönekulturer. De bönenormer som brukades gällde både det fysiska och mentala agerandet vid bön. Böner som brukades i fromhetsyfte var främst de tre ”standardbönerna” Paternoster (Vår Fader), Ave Maria (Hell dig Maria) och Credo (den apostoliska trosbekännelsen) vilka kunde bedjas både separat och tillsammans. Bedjande i stunder av nöd innebar många gånger att be till helgon, en praktik som emellertid inte kan beläggas för vardagsituationer där istället Gud och Jungfru Maria betraktades som givna mottagare av böner. Ett fåtal autentiska böner finns bevarade i mirakelsamlingarna där bönder – både män och kvinnor – konstruerade utsirade böner för att erbjuda affärsliknande överenskommelser med helgon. För att bevara och utveckla bönekulturer användes minneshjälpmedel samt avlatsbrev för att bekräfta bön i kyrkor vid speciella tillfällen. Bönelivet hos de som tillhörde bondebefolkningen på medeltiden var både välutvecklat och fyllt av nyanser.